

КВАЛІФІКУЮЧІ ОЗНАКИ ЯК ЗАСОБИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИКІВ

Досліджено такі засоби диференціації кримінальної відповідальності за вчинення злочинів у сфері обігу наркотиків, як кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки та надано їхню класифікацію за такими групами: ознаки, які умовно характеризують суб'єкт злочину; ознаки, які належать до предмета злочину; ознаки, що характеризують об'єктивну сторону злочинів у сфері обігу наркотиків та ознаки, котрі належать до суб'єктивної сторони.

Ключові слова: диференціація кримінальної відповідальності, засоби диференціації кримінальної відповідальності, кваліфікуючі ознаки, особливо кваліфікуючі ознаки, злочини у сфері обігу наркотиків.

Постановка проблеми. Аналізуючи кримінально-правову політику нашої держави в сфері боротьби з посяганнями на здоров'я населення, можна виокремити тенденцію до подальшої криміналізації таких діянь. Так, упродовж 2011–2012 років було:

– розширено перелік предметів спеціальної контрабанди, передбаченої ст. 305 КК України, та коло предикатних злочинів щодо використання майна, здобутого від незаконного обігу наркотиків (ст. 306 КК України);

– уперше встановлено кримінальну відповідальність за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів (ст. 321-1 КК України) та порушення встановленого порядку доклінічного вивчення, клінічних випробувань і державної реєстрації лікарських засобів (ст. 321-2 КК України).

Крім того, законодавець посилив кримінальну відповідальність за вчинення злочинів, передбачених ст.ст. 305, 306, 307, 319, 320, 321, 322 України, шляхом підвищення мінімальної межі покарання у вигляді позбавлення волі та штрафу, а також встановлення покарання у вигляді арешту за вчинення злочинів, передбачених ст. 320 та ч. 1, ч. 2 ст. 321 КК України.

Отже, поряд із процесами криміналізації та пеналізації відбувається і подальша диференціація кримінальної відповідальності за діяння, передбачені розділом XIII Особливої частини КК України «Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення».

Оскільки диференціація кримінальної відповідальності – це діяльність законодавця, у результаті якої у законі встановлюється різний обсяг відповідальності залежно від певних обставин, то підходити до законодавчого закріплення градації відповідальності слід обґрунтовано, виважено, системно. Адже результат диференціації кримінальної відповідальності – це закріплення у конкретних статтях КК України положень, які є імперативом у правозастосуванні.

Водночас слід визнати, що диференціація кримінальної відповідальності за злочини, передбачені розділом XIII Особливої частини КК України, не позбавлена певних вад, що пояснюється, зокрема і безсистемністю законодавчих змін, і наявністю різних видових об'єктів кримінально-правової охорони в одному розділі. На нашу думку, за видовим об'єктом злочини, що містяться у розділі XIII Особливої частини КК України, можна поділити на такі групи:

1) злочини у сфері обігу наркотиків* (ст.ст. 305, 307–312, 320 КК України);

2) злочини, суміжні з обігом наркотиків (ст.ст. 306, 313, 317, 318, 319 КК України);

3) злочини, пов'язані з уживанням наркотиків (ст.ст. 314, 315, 316 КК України);

4) злочини проти здоров'я населення, не пов'язані з обігом наркотиків (ст.ст. 321, 321-1, 321-2, 322, 323, 324, 325, 326, 327 КК України).

Зважаючи на це, метою статті є аналіз таких засобів диференціації кримінальної відповідальності за вчинення злочинів у сфері обігу наркотиків, як кваліфікуючі (особливо кваліфікуючі) ознаки та формулювання на підставі цього у разі необхідності пропозицій щодо вдосконалення законодавчого закріплення градації кримінальної відповідальності.

---

* Тут і далі маються на увазі злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів.

Стан дослідження. Питанню диференціації кримінальної відповідальності за допомогою кваліфікуючих ознак присвячено чимало наукових праць, які слугують підґрунтям для подальших досліджень. Це, зокрема, роботи Д. С. Азарова, П. П. Андрушка, А. В. Васильєвського, В. К. Грищука, Л. Л. Круглікова, Т. А. Леснієвські-Костаревої, О. З. Мармури, В. О. Навроцького, Л. В. Павлик, Ю. А. Пономаренка, М. І. Хавронюка. Під час дослідження злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення кваліфікуючі ознаки вказаних діянь вивчали С. Н. Арешкіна, А. М. Бабенко, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, А. В. Бублейник, О. П. Горох, А. А. Музика, Д. Й. Никифорчук, І. Г. Поплавський, С. О. Сорока, Є. В. Фесенко, М. С. Хруппа та інші.

Незважаючи на це, питання диференціації кримінальної відповідальності за вчинення злочинів у сфері обігу наркотиків за допомогою кваліфікуючих ознак не можна вважати вирішеним, що не сприяє ефективному застосуванню закону.

Виклад основних положень. Диференціація кримінальної відповідальності як законодавчий процес зі встановлення різного обсягу відповідальності відбувається за допомогою певних обставин, які закріплені в КК України. Видається слушним називати ці обставини засобами диференціації кримінальної відповідальності. Погоджуючись із Л. В. Павлик, вважаємо, що задля віднесення обставини до засобів диференціації кримінальної відповідальності, вона повинна відповідати таким вимогам:

- 1) ця обставина повинна передбачатись у КК України;
- 2) ця обставина має впливати на ступінь суспільної небезпеки посягання (збільшувати або зменшувати його);
- 3) ця обставина повинна мати імперативний характер;
- 4) законодавець повинен чітко визначити силу впливу цієї обставини на обсяг кримінальної відповідальності (вказувати на види та розміри (або кратність зміни) обмежень прав і свобод, які здійснюються під час реалізації кримінальної відповідальності);
- 5) ця обставина повинна мати прямий або опосередкований зв'язок між ступенем суспільної небезпеки посягання та обсягом кримінальної відповідальності [1, с. 319].

Зважаючи на викладене, кваліфікуючі (особливо каліфікуючі) ознаки як законодавчо закріплені ознаки складу злочину, що свідчать про різко підвищену (порівняно з закріпленою за допомогою

основного складу) суспільну небезпеку діяння (і особи, яка скоїла це діяння) [2, с. 174], є засобом диференціації кримінальної відповідальності. Отже, логічним є припущення, що кваліфікуючі (особливо кваліфікуючі) ознаки повинні відповідати вимогам для засобів диференціації кримінальної відповідальності, зазначеним вище.

Дослідження кваліфікуючих ознак складів злочинів, описаних у статтях КК України, які утворюють злочини у сфері обігу наркотиків, дає змогу поділити їх на групи залежно від того, який саме елемент складу злочину вони характеризують.

Першу групу утворюють ознаки, які умовно характеризують суб'єкт злочину. До них слід віднести повторність учинення злочину (і повторність однорідних злочинів – частини 2 ст.ст. 305, 307, 308, 309, 311, 312, 320 КК України, і повторність тотожних злочинів – частини 2 ст.ст. 307, 308, 309 КК України, а також рецидив злочинів – ч. 2 ст. 310 КК України), вчинення злочину в співучасті (за попередньою змовою групою осіб – частини 2 ст.ст. 305, 307, 308, 309; 311, 312 КК України, за попередньою змовою групою осіб з метою збуту – ч. 2 ст. 310 КК України), із залученням неповнолітнього (ч. 2 ст. 307 КК України).

Розглядаючи таку кваліфікуючу ознаку злочинів у сфері обігу наркотиків, як повторність однорідних злочинів, не можна оминати увагою певну безсистемність та неповноту під час її використання у тексті закону. Так, кваліфікація діянь за ч. 2 ст. 307 КК України є, зокрема, за умови вчинення злочину, передбаченого ч. 1 цієї статті, особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених ст.ст. 308–310, 312, 314, 315, 317 КК України. Водночас у ст.ст. 312 та 317 КК України йдеться про повторність тотожних злочинів, без указівки на попереднє вчинення злочину, передбаченого ст. 307 КК України.

У ч. 2 ст. 308 КК України поряд із повторністю тотожних злочинів йдеться про повторність однорідних злочинів, передбачену ст.ст. 306, 307, 310, 311, 312, 314, 317 КК України. Водночас у ст.ст. 306, 311, 312, 317 КК України кваліфікуючою ознакою вказана повторність лише тотожних злочинів. А у ст. 310 КК України у вказівці на повторність однорідних злочинів ст. 308 КК України відсутня.

Повторність однорідних злочинів у ч. 2 ст. 309 КК України передбачає вчинення особою раніше одного зі злочинів за ст.ст. 307, 308, 310, 317 КК України. Своєю чергою, як зазначено вище, у ч. 2 ст. 308 КК України під час опису повторності однорідних злочинів відсутня вказівка на ст. 309 КК України.

У ч. 2 ст. 310 КК України поряд зі спеціальним рецидивом передбачена відповідальність за вчинення злочину за умови повторності однорідних злочинів (ст.ст. 307, 309, 311, 317 КК України). Проте у ч. 2 ст. 311 КК України йдеться про повторність лише тотожних злочинів.

Зуважимо, що деякі науковці пропонують удосконалити диференціацію кримінальної відповідальності за незаконний посів або вирощування снотворного маку чи конопель, а саме: виключити з ч. 2 ст. 310 КК України спеціальний рецидив, замінивши його на повторність учинення дій, передбачених ч. 1 цієї статті; передбачити у ч. 2 ст. 310 КК України вчинення розглядуваних дій групою осіб за попередньою змовою без вказівки на мету збуту, посів або вирощування снотворного маку чи конопель із метою збуту або у кількості п'ятсот і більше рослин чи у кількості п'ятдесят і більше рослин відповідно [3, с. 103, 387].

Зважаючи на викладене, вважаємо, що під час диференціації кримінальної відповідальності за злочини, передбачені ст.ст. 307, 308, 309, 310, 311, 312, 317 КК України, за допомогою такої кваліфікуючої ознаки, як повторність однорідних злочинів законодавець порушив принципи системності викладення та повноти кримінального закону.

Другу групу становлять кваліфікуючі ознаки, які належать до предмета злочинів у сфері обігу наркотиків, – особливо небезпечні наркотичні засоби чи психотропні речовини (частини 2 ст.ст. 305, 307 КК України), наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори у великих розмірах (частини 2 ст.ст. 307, 308, 309, 311, 312 КК України), наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби у великих розмірах (ч. 2 ст. 305 КК України).

Якщо у наведених статтях КК України вказівка на ознаку предмета злочину, яка підвищує рівень суспільної небезпеки діяння, має бланкетний характер – для визначення особливо небезпечних речовин або їх великого розміру слід звертатися до регулюючого законодавства, то у ч. 2 ст. 310 КК України кваліфікуюча ознака, яка характеризує предмет описаного у ній діяння, сформульована нетипово. Так, законодавець вказав конкретний розмір снотворного маку або конопель, дії з якими слід кваліфікувати за ч. 2 ст. 310 КК України – незаконні посів або вирощування снотворного маку в кількості п'ятисот і більше рослин; та незаконні посів або вирощування конопель у кількості п'ятдесят і більше рослин.

До третьої групи можна віднести кваліфікуючі ознаки, які характеризують об'єктивну сторону злочинів у сфері обігу наркотиків. Зауважимо, що серед статей кримінального закону, якими встановлено відповідальність за злочини у сфері обігу наркотиків, лише у ч. 2 ст. 307 КК України зазначено кваліфікуючу ознаку, що є одночасно обов'язковою ознакою об'єктивної сторони злочину – а саме його місцем учинення. Так, для збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів передбачено такі кваліфікуючі ознаки, як його вчинення у місцях, що призначені для проведення навчальних, спортивних і культурних заходів, та в інших місцях масового перебування громадян, або збут чи передача цих речовин у місця позбавлення волі.

До речі, як впливає з диспозицій норм, описаних у ч. 1 та ч. 2 ст. 307 КК України, наведена кваліфікуюча ознака підвищує рівень суспільної небезпеки злочину лише за умови вчинення його у формі збуту, тобто розповсюджується тільки на частину дій, описаних у ч. 1 ст. 307 КК України. Що ж стосується вказівки законодавця у ч. 2 ст. 307 КК України на такі дії, як передача цих речовин у місця позбавлення волі, то їх слід вважати не кваліфікуючою ознакою складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 307 КК України, а самостійним злочином, оскільки, як слушно зазначив В. О. Навроцький, якщо частина статті чи окрема стаття не передбачає всіх ознак основного складу, то це означає, що вона містить не кваліфікований, особливо кваліфікований вид складу цього злочину, а склад зовсім іншого, самостійного злочину [4, с. 450–451]. Водночас вважаємо, що передача наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів за своїм змістом є збутом цих речовин, тож виокремлення передачі поряд зі збутом є надлишковим.

Зауважимо, що законодавець під час конструювання норм, описаних у ч. 2 та ч. 3 статей, якими передбачено відповідальність за злочини у сфері обігу наркотиків, ще в декількох випадках порушив логіку викладення в таких частинах лише кваліфікованих або особливо кваліфікованих складів злочинів, зазначивши в них самостійні склади злочинів, не передбачені ч. 1 відповідних статей. Так, частини 2 та частини 3 ст. 308 та ст. 312 КК України містять самостійні склади злочинів – заволодіння наркотичними засобами, психотропними речовинами або їх аналогами (прекурсорами) шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем; та розбій із метою викрадення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (прекурсорів) відповідно. Поряд із кваліфікуючими ознаками ч. 2 ст. 311

КК України, містить склад злочину, відмінний від описаних у ч. 1 цієї статті – незаконний збут прекурсорів.

У частинах 2 ст.ст. 308 та 312 КК України обов'язковою ознакою об'єктивної сторони злочину вказано спосіб учинення злочину, що одночасно є кваліфікуючою ознакою цих діянь – із застосуванням насильства, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого або з погрозою застосування такого насильства.

Серед злочинів у сфері обігу наркотиків лише в одному випадку кваліфікуюча ознака характеризує наслідки як обов'язкову ознаку об'єктивної сторони злочину – у ч. 2 ст. 320 КК України вказано на «ті самі дії, якщо вони спричинили нестачу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів у великих розмірах або призвели до викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовою особою своїм службовим становищем».

Четверту групу кваліфікуючих ознак утворюють ті, які характеризують суб'єктивну сторону злочинів у сфері обігу наркотиків. Це найменша група, яка охоплює лише злочин, передбачений ч. 2 ст. 311 КК України – незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів із метою їх використання для виробництва або виготовлення наркотичних засобів чи психотропних речовин вчинені з метою збуту. Зауважимо, що мета збуту прекурсорів має поєднуватися з криміноутворюючою ознакою цього злочину, зазначеною у ч. 1 ст. 311 КК України – метою – використання прекурсорів для виробництва або виготовлення наркотичних засобів чи психотропних речовин.

Результати дослідження залежності розміру покарання від наявності або відсутності наведених кваліфікуючих ознак у злочинах, передбачених ст.ст. 305, 307–312, 320 КК України, свідчать про те, що з восьми статей законодавець під час позначення ступеня підвищення суспільної небезпеки діяння за умови вчинення його за наявності кваліфікуючих ознак використав три суттєво різні коефіцієнти збільшення розміру медіани санкції частини статті: у ст.ст. 305 та 307 КК України – медіану в 1,3 та 1,4; у ст.ст. 308, 309 – 1,7 та 1,8 відповідно; у ст.ст. 312 і 320 – медіану 2,5 та 2 відповідно. Розрахувати середній показник підвищення рівня суспільної небезпеки діяння під час учинення його повторно, за попередньою змовою групою осіб або у великих розмірах за умови кваліфікації за ст.ст. 310 і 311 КК України

є неможливим, оскільки законодавець у санкції ч. 1 цих статей передбачив покарання у вигляді обмеження волі, а в санкції ч. 2 – позбавлення волі.

За аналогією з класифікацією кваліфікуючих ознак злочинів у сфері обігу наркотиків, наведеною вище, особливо кваліфікуючі ознаки цих злочинів утворюють такі групи.

Особливо кваліфікуючі ознаки, які характеризують суб'єкт злочину, до яких слід віднести вчинення злочину організованою групою (частини 3 ст.ст. 305, 307, 308, 311, 312 КК України), вчинення злочину із залученням малолітнього (ч. 3 ст. 307 КК України), вчинення злочину із залученням неповнолітнього (ч. 3 ст. 309 КК України).

З огляду на викладене, варто розглянути дві останні з зазначених особливо кваліфікуючих ознаках. Видається, що ні в кого не викликає сумніву, що основною відмінністю між злочинами, описаними у частинах 1 ст. 307 та 309 КК України, є відсутність мети збуту в ст. 309 КК України. Водночас простежується певна неузгодженість у частині закріплення таких особливо кваліфікованих ознак, як учинення злочину із залученням малолітнього та вчинення злочину із залученням неповнолітнього. Остання обставина у ч. 2 ст. 307 КК України є кваліфікуючою ознакою, у ч. 2 ст. 309 КК України така кваліфікуюча ознака відсутня. Натомість вона зазначена у ч. 3 ст. 309 КК України як особливо кваліфікуюча. Видається, що вчинення однорідних злочинних дій у сфері обігу наркотиків за участю і неповнолітнього, і малолітнього повинно однаково підвищувати ступінь суспільної небезпеки діяння. Вказані обставини мають бути передбачені послідовно у частинах 2 і 3 ст.ст. 307 та 309.

До групи особливо кваліфікуючих ознак, які належать до предмета злочинів у сфері обігу наркотиків, можна включити особливо великий розмір наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів (частини 3 ст.ст. 307, 308, 309, 311, 312 КК України). Як і у випадку з тлумаченням кваліфікуючої ознаки, яка характеризує предмет злочинів у сфері обігу наркотиків, задля з'ясування змісту особливо великого розміру вказаних речовин необхідно звертатися до регулюючого законодавства. Цікавим видається той факт, що великий та особливо великий розмір наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів визначений у грамах, а великий та особливо великий розмір фальсифікованих лікарських засобів визначається через неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Аналізуючи наведені особливо кваліфікуючі ознаки, доводиться констатувати, що законодавча техніка їх викладення не позбавлена певних вад. Так, за межами ч. 3 ст. 311 КК України (особливо кваліфікуючі ознаки розглядуваного злочину – особливо великий розмір прекурсорів або вчинення дій організованою групою) залишилося посилення на дію – незаконний збут прекурсорів, яка передбачена в ч. 2 цієї статті, видається, що цей недолік може бути усунений лише шляхом законодавчих змін до ст. 311 КК України.

Особливо кваліфікуючі ознаки, які належать до об'єктивної сторони злочинів у сфері обігу наркотиків. Частина 3 ст. 307 КК України встановлює відповідальність за вчинення дій, передбачених ч. 1 та ч. 2 цієї статті, щодо малолітнього. На нашу думку, цю особливо кваліфікуючу ознаку можна розглядати як таку, котра характеризує наслідки цього злочину.

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони злочинів, передбачених частинами 3 ст. 308 та ст. 312 КК України, є їхнє вчинення, зокрема законодавчо визначеним способом – із застосуванням насильства, небезпечного для життя та здоров'я особи, проте ця ознака стосується тільки вчинення злочину в формі вимагання.

Окремо зауважимо, з тексту кримінального закону випливає, що в ст.ст. 310 та 320 відсутні такі елементи, як частини 3, тож кримінальна відповідальність за вчинення цих злочинів диференційована за допомогою лише кваліфікуючих ознак.

Вивчаючи зміну ступеня суспільної небезпеки злочинів у сфері обігу наркотиків під час їх учинення за наявності особливо кваліфікуючих ознак порівняно з простими складами цих злочинів, можна зробити такі висновки.

Закріплюючи ступінь підвищення суспільної небезпеки діяння за умови вчинення його за наявності особливо кваліфікуючих ознак було використано суттєво різні коефіцієнти збільшення розміру медіани санкції частини статті: у ст.ст. 305, 307 та 308 КК України – медіану в 1,7; 1,8 та 2; у ст. 309 – 3,3; у ст.ст. 312 – медіану 4,3. Розрахувати середній показник підвищення рівня суспільної небезпеки діяння в разі вчинення його в особливо кваліфікованих формах за умови кваліфікації за ст. 311 КК України є неможливим, оскільки законодавець у санкції ч. 1 цієї статті передбачив покарання у вигляді обмеження волі, а в санкції ч. 3 – позбавлення волі.

Висновки. Узагальнюючи наведене, вважаємо, що диференціація кримінальної відповідальності за вчинення злочинів у сфері

обігу наркотиків (ст.ст. 305, 307–312, 320 КК України) за допомогою кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак, безумовно, є доцільною. Перелік кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак вказаних складах злочинів є типовим (повторно; групою осіб за попередньою змовою; особливо небезпечні наркотичні засоби чи психотропні речовини; наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби у великих розмірах; організованою групою; особливо великий розмір наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів).

Виняток становлять: ч. 2 ст. 307 КК України, яка містить кваліфікуючу ознаку, що є одночасно обов'язковою ознакою об'єктивної сторони злочину – а саме його місцем учинення; та кваліфікуючу ознаку «із залученням неповнолітнього»; ч. 3 ст. 307 КК України, яка містить особливо кваліфікуючі ознаки «із залученням малолітнього» або «щодо малолітнього»; частини 2 ст.ст. 308 та 312 КК України, в яких обов'язковою ознакою об'єктивної сторони злочину вказано спосіб учинення злочину, що одночасно є кваліфікуючою ознакою цих діянь – із застосуванням насильства, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого або з погрозою застосування такого насильства; частини 3 ст. 308 та ст. 312 КК України, де особливо кваліфікуючі ознаки є способом учинення – із застосуванням насильства, небезпечного для життя та здоров'я особи; ч. 3 ст. 309 КК України, яка містить особливо кваліфікуючу ознаку «із залученням неповнолітнього»; у ч. 2 ст. 320 КК України вказано на кваліфікуючу ознаку, яка характеризує наслідки як обов'язкову ознаку об'єктивної сторони злочину; ч. 2 ст. 311 КК України містить кваліфікуючу ознаку, що належить до суб'єктивної сторони – мета збуту.

Проте диференціація кримінальної відповідальності за злочини у сфері обігу наркотиків шляхом використання кваліфікуючих й особливо кваліфікуючих ознак має певні недоліки.

Так, під час диференціації кримінальної відповідальності за однорідні злочини, передбачені ст.ст. 307, 308, 309, 310, 311, 312, 317 КК України, за допомогою такої кваліфікуючої ознаки, як повторність однорідних злочинів законодавець порушив принципи системності викладення та повноти кримінального закону, що вимагає внесення відповідних змін до тексту цих статей. Крім того, вчинення однорідних злочинних дій у сфері обігу наркотиків за участю і неповнолітнього, і малолітнього повинно однаково підвищувати ступінь суспільної

небезпеки діяння. Вказані обставини мають бути передбачені послідовно у частинах 2 і 3 ст.ст. 307 та 309 КК України.

Що ж стосується залежності між учиненням злочину за відсутності типових кваліфікуючих (особливо кваліфікуючих) ознак та за умови їх наявності, то простежується тенденція до недотримання законодавцем однакового підвищення ступеня суспільної небезпеки в усіх складах злочинів. Різниця між коефіцієнтом збільшення розміру медіани санкції відповідних частин різних статей становить, в окремих випадках, більше ніж 2 рази.

На нашу думку, це є свідченням того, що законодавець неправильно встановив межі покарання у вигляді позбавлення волі: або у частинах 1 відповідних статей слід запровадити більш суворе покарання у вигляді позбавлення волі, або, навпаки, у частинах 2 та 3 його пом'якшити. Зважаючи на судову практику призначення покарання за злочини у сфері обігу наркотиків, більш доцільним вважаємо другий варіант.

---

1. Павлик Л. В. Поняття та види засобів диференціації кримінальної відповідальності / Л. В. Павлик // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – Львів: ЛьвДУВС, 2013. – Вип. 1. – С. 313–325.

2. Кругликов Л. Л. Дифференциация ответственности в уголовном праве / Л. Л. Кругликов, А. В. Васильевский. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2002. – 300 с.

3. Музика А. А. Покарання та його застосування за злочини проти здоров'я населення: монографія / А. А. Музика, О. П. Горох. – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2012. – 404 с.

4. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посібник / В. О. Навроцький. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 704 с.

Данилевская Ю. А. Квалифицирующие признаки как средства дифференциации уголовной ответственности за совершение преступлений в сфере оборота наркотиков

Исследуются такие средства дифференциации уголовной ответственности за совершение преступлений в сфере оборота наркотиков, как квалифицирующие и особо квалифицирующие признаки; предлагается их классификация по следующим группам: признаки, условно характеризующие субъект преступления; признаки, относящиеся к предмету преступления; признаки, характеризующие объективную сторону преступлений в сфере оборота наркотиков, и признаки, касающиеся субъективной стороны.

Ключевые слова: дифференциация уголовной ответственности, средства дифференциации уголовной ответственности, квалифицирующие признаки, особо квалифицирующие признаки, преступления в сфере оборота наркотиков.

Danilevska Y. A. Aggravating circumstances as means of differentiation of criminal responsibility for committing crimes in the sphere of drug trafficking

The article aims to define the notion of differentiation of criminal responsibility and indicia of means of differentiation of criminal responsibility. Among the means of differentiation of criminal responsibility the author considers the aggravating and especially heinous circumstances crimes committed in the sphere of drug trafficking.

The author presents the following classification of aggravating circumstances as components of those crimes: circumstances that conditionally characterize the subject of a crime (repetition of a crime, accompliceship (by prior conspiracy), involving a minor).

The second group of circumstances consists of those which characterize the subject matter of a crime (especially dangerous narcotic drugs or psychotropic substances; a large amount of the subject matter of a crime). The third group of aggravating circumstances is formed by those which characterize the objective side of crimes committed in the sphere of drug trafficking (place of a crime and way of commission).

The fourth group consists of circumstances related to the subjective side of a crime (purpose of distribution).

The especially heinous circumstances crimes are grouped as follow: those which characterize the subject of a crime (commission by organized group, involving an infant, a minor); those that related to the subject matter of crimes committed in the sphere of drug trafficking (especially large amount); circumstances which characterize the objective side of a crime (way of commission and consequences).

Based on the undertaken research the author comes to the conclusion that there is certain inconsistency and non system approach while differentiating criminal responsibility with aggravating and especially heinous circumstances crimes committed in the sphere of drug trafficking.

The ways of correction of those shortcomings in legislative technique are proposed.

Key words: differentiation of criminal responsibility, means of differentiation of criminal responsibility, aggravating circumstances, especially heinous circumstances, crimes in the sphere of drug trafficking.

Стаття надійшла 12 січня 2015 р.